

Költészet napján

Ad magára az emberiség. Megrendezi a nők és a gyermekek évét, színházi világnapot tart. A költészet napját ünnepli. Így akarja felhívni a figyelmet védtelen, kiszolgáltatott értékeire? Vagy az erős cinizmusával vet egy-egy ünnepet a gyengéknek? Uralkodó éneke kegyesen koszorút dob az alárendeltnek? Amikor nincs ennél előbbrevaló, fontosabb teendője. Amikor jut mindarra idő, amit szükség esetén elsőnek söpör el.

Nem az ünnepre való pesszimizmus sorolja elő ezeket a gondolatokat 1979 költészet napján. A köröskörül fellángoló világ. Az esendő és elesett világ, amelyről lassan már a legkiegyensúlyozottabb nyugalomban élők sem tudnak elfeledkezni. Azon gondolkodom, jó-e ez vagy rossz? Vagy mindegy? Változtat-e a dolgok megszokott rendjén valamit is, ha ünnepeinkben sem tudjuk elfeledni a baljós gondolat, a fenyegető esetlegeségeket? Annyi-e csak a hatása, hogy nem tudunk önfeledten ünnepelni, hittől újjongani, kételkedés nélkül bízni? A fenyegetettség tudata felelősebb teszi-e az emberiséget — erőseket és gyengéket egyaránt — vagy csak nyugtalanabbá?

Megválaszolatlan kérdések. Mondjam-e, hogy szerencsére? Hogy még?

De szavaim nem a világvég-hangulatot, atomhalál viziókat idézik, nem a „végkifejlet” kérdése foglalkoztat. Enélkül is elég a kín, az értelmetlen szenvedés, okatlan pusztítás. Azon töprengök, mit ünnepeljünk, mindezek tudatában, a költészet napján? A költészet sajátos, magyar ünnepén, április 11-én, tragikus sorsú, fiatalon vonat alá bukott költőnk József Attila születése napján? Azt, hogy a legkeserűbb, legkisziklottabb élet is teremthet szépségeket? Hogy a pusztulást néhány papírra vetett költői szó ki tudja forgatni önmagából? Hogy gyönyörűséget terem a szenvedés?

De kinek? Nem a költőnek. Tudjuk, neki mindez „nagyon fáj”. A széplelkű, érző szívű olvasó háborzongását megéri-e ez? Vagy nemcsak ő olvassa, hanem a sorstársak is? Akiknek vigaszt, erőt adnak a megbocsáthatatlanul fájó sorok?

Talán ez az egyetlen megnyugtató gondolat. Hogy mint hajdan a népköltészetre, vagy a Bibliára, olyformán szükség lehet a költészetre is. Nemcsak a fájdalom dalaira. Mert ebben az egyben biztos vagyok, teljes kibontakozást a költőnek is a nyugodt, öntörvényű élet ad. Amit nem dől fel minduntalan — így vagy úgy — a külső világ. Homérosz, Shakespeare, Goethe, Tolstoj életműve néhány — ha csak pár évtized erejéig és csak viszonylag — békés történelmi kornak köszönhető.

Petőfi hazájában nem istenkísértés illet mondani?

Igen, talán eljön — vagy már el is jött — az az idő, amikor megszületik a teljes élet költői enciklopédiája magyarul is. Mert valljuk be, amire olyan büszkék

vagyunk, amit a század egyik legfájdalmasabb életútjának indulópontjával ünnepelünk: a magyar költészet az elmúlt századokban nagyon egyarcú volt. A fájdalom, a lelkiismeret, a felelősségtudat, a kétségbeesés, a bukás profeciáinak tiszteletre méltó, emelkedett lírája hordja magában történelem- és nemzet-tudatunkat. Nem a költők hibájából.

Es mégis, ma, a nyugtalanság, fenyegetettség, szenvedés nyomasztó tudatának korszakában remélem, költészetünk derűsebb arcának kibontakozását?

Nem nevelés, nyilvánvaló ellentmondás ez?

Nem ellentmondás, hanem az a két pólus, amely felől egymáshoz közelítenek a magyar költészet és a világlíra útjai. Ma az egész emberiség átéli azt a fenyegetettséget, amit a magyarság történetének annyi századán át érzett és énekelt. És utóbbi néhány békés évtizedében talán megteremtette a magyar poézis is oldottabbá, gondolatibbá, esendőbbé, emberközelibbé gazdagodásának lehetőségeit. Hiszen, ehhez nem kellett más, mint belső tartalékainak mélyebb megismerése, vállalása és kiteljesítése, az egész magyar költői hagyomány megbecsülése. (Nem egy jel mutat erre, könyvkiadásunk nem egy szenczációja ilyen vállalkozás.)

Nagyon mélyen kezdtem, s mintha most nagyon magasra érnék. De ünnepeljük mindenképp a költészetben megnyilatkozó alkotóerőt, ami talán valóságokból és mítológiákból kikopó világunkban az önmagát megismerni vágyó ember támasza lesz.

MEZEY KATALIN

Zalán Tibor

Piros szélben zengő havak

Lobogó nyárban havazó asszony, piros a szél is, hogy elsapasszon. Hullámszik melled elnyugodóban, szemedben fürdök, fekete tóban.

Oltárt a télnek, zengő havaknak állíts — az éjnek, meleg szavaknak! Épüljön jászol, Krisztusra-váró, csillag kigyúljon, szívedre szálló.

Vacogó égből spiontekintet: sarlóhold vérzi havazó inged.

Géczi János

Hegyalja

Szoknyáitok alá, szőlőtőkék, szél nyúlka, s kacagott nagyokat. Markolászta érett emléteket: hány duzzadt bogó felszakadt.

Vadlibák húznak — gyöngyház hajcsat felszúrva félhők kontyába, s a rétek pókháló-rajzú ruháját az ősz köddel, dérről szövi át fehérnek.

Utoljára asszony ez a táj: levél-kezek hullnak, raffia szakad, s venyige-csontokba — micsoda nyár volt! — láng-fogsor harap.

Polner Zoltán

Tavaszi

Világvégi karámokból hajtának már a gulyások, teregető karikásuk csillagfűvő, nehéz fák: kezük alatt Nap-bikája. Zöld hegyeken forgolódik, tűz a lába, vad vizeken, lapályokon csorgós nyála. Ál a sugaras mezőkben és fényes tócsákat vizel.

Téglásy Imre

Télemakhosz búcsúja

Lábaim ennyi út után már maguktól mennének csak fölülök rájuk és máris utazom inakkal köthető kapcsolokkal jégen törésre méltó lécekkel havon ennyi út után már maguktól is mennek gyepelömet dühödten közéjük [vágom]

ha tudják ha bírják járnak csak táncát tüzes szekeremnek

házból kifelé házból el löccsel járomszeggel kerekembe törve de magamban talán új országot lelve érzem hogy eközben figyel a Nincsen lovam zabolázza nehogy kárba vesszen bennem a terve madara szárnyával csapkodja arcomat parázs köré hajít engem száraz ágat

magához remíti csújtja harcomat s aztán ha elalszom darabokra vágat

ennyi út után már lábaimra állok talpam s a föld ránca együvé így simul

izzadság és por bolondd is sáros halálomon innen — életemen túl

Petri Csathó Ferenc

József Attila

Fektették hat szál deszka közé. Utolsó arcát befalazták.

de halála után is készültek még róla az akták.

Tán mert hideg volt, mert december, tán mert csipték a szegény embert;

összefogott egy marék bohát. Mivel hogy ellátott a mai korba,

kitépték a kezéből a tollát, s kattant a csuklóján bilincs.

Anyja neve: Pócze Borcsa. Más mentsége nincs.

Katona Judit

Egy ló halálára

Fogai alatt égi fű ropog, lehajtott fejével lépdel

[egyre messzebb. Szakadt inakkal jön

[a réten át, ledobta rég a zablót és a

[nyerget. Zabéhen múlt ki. Ot nap

[s éjszaka lógott gerendán Csillag.

[Már suhan, végtelen útról nem talál haza,

de néha rámnéz. Árnyék- [arca van.

Andrássy Lajos

Öt perc fiúk!

Harmincötödik éve már hogy az a pázsit visszavár!

Ott leng a fűtty a fák között rabló-pandúrnak öltözött vad csapatok fölött — a téren lányok csokorban: szűz-fehérben pipacs-szoknyában, lenge-kék bodzafa-fű este még az árokparton kecskenyáj...

Majd elhasalt körénk a táj a pandúrok futottak mint a nyúl ... s a harci zajból most egyszerre — túl a képzeleten — int és rám mutat a TÖRTÉNELEM: — „Nyiss Te új utat!...” vagy így valahogy. — Rögtön! — mondom ér — Öt perc fiúk! — s indultam könnyedén — A pandúrokat kerítések! Elve kell ide mind, a kökereszt tövébe...

— „Öt perc fiúk!” — a fűtty még ott lebeg a fák között... Az isten verje meg: a számadásról lekéstem! pedig... És ver a láz az ágyban reggelig.

Lódi Ferenc

Panoptikum

Földön hever a téma, hajolj érte, mielőtt mások tűznék toll hegyére.

Szűz téma még — ha gyanúm nem visz félre — az áldozat, ki esküszik sebére, mit úgy kapott, hogy rossz neki a rendszer: nem nézte el, hogy állampénzt emelt el.

Nem írtam még a hétrét görnyedőről. Szálfa lenne, ha kezdetné előlről. Nyelvéről — mellyel dicsőséget költött — lekoptak már az izlelő-szemölcsök.

Íme a rajz a bábosról, ki játszik rángatja erre-arra figuráit. Mindenki mást a golya költött volna? Neki Lenin és Marx a takarója.

Ő sem kutya, ki oldalt kullog, ballag. A munkást hagyján, hanem a hatalmat eltenné útból. Mit nem adnak érte, hogy kimutassa: van foga fehérre.

S itt van ná, lám, a régi biciklista: tapos, liheg, sós verejtékét issza, mert nagy a hajrá — lefelé taposni, föl meg lihegni — hátrányát behozni...

Majdnem feledtem őt, ki olyan nyájas, hogy jószágával összevissza nyálaz. S megejtő, milyen jól figyel szavamra: hátam mögött, mint hóhér csap nyakamra.

Láttam lobogni, áll most roskadásban, mert hivatalnok lett az alkotásban: reggel kilenctől délután ötig, morzsákat rág és magán örködik.

Ó, kibicem, te most már csak melegszel gond nélkül: búbos kemencéd a rendszer s kopott ripacként önmagadnak játszol. Bohát tenyész, hogy legyen majd, ki gyászol.

Ide magam is besorolni készlet az aprópénzre váltott világnézet. Fölöttem is csak torz bagoly huhog, mely szülte ezt a panoptikumot. Már engedtesse meg a kaján vétek: magam fölött, mint szent, szemet hunyok.